

КАФЕДРИ ГЕОДЕЗІЇ – 140 РОКІВ

© Ярема Н.П., 2011

Рассмотрена история создания кафедры геодезии Национального университета “Львовская политехника”. Описаны основные этапы развития кафедры.

The history of the geodesy department of National university “Lviv polytechnic” is considered. All basic stages its development is described.

Кожна людина у житті обирає свій шлях сама. А, може, у виборі їй допомагають вищі сили. Одне відомо – деякі шукають професію до душі усе життя, інші вже з дитинства знають точно, ким вони стануть у майбутньому.

Першою сходинкою для молодих людей, які вступили на навчання в Інститут геодезії Львівської політехніки, стає кафедра геодезії. Вона, як турботлива перша вчителька, бере юних студентів за руку і веде у світ геодезії. Саме викладачі кафедри стають для своїх вихованців тими першими вчителями, які вчать геодезичної абетки, ознайомлюють з геодезичними приладами, прищеплюють любов до майбутньої професії. І вже наприкінці другого року навчання більшість із студентів-геодезистів можуть з гордістю сказати: “Геодезія – це моє”.

А починалося усе так. Кафедру геодезії було створено згідно з наказом Міністерства освіти Австро-Угорщини 18 червня 1871 р. як кафедру геодезії та сферичної астрономії. Її першим завідувачем призначили асистента Чеського вищого технічного училища у Празі Домініка Зброжека, якому згодом присвоїли звання професора. Він був засновником та першим керівником астрономічної обсерваторії і метеостанції у Політехніці. У 1874 р. першим очолив бібліотеку Технічної академії. Також був ректором Львівської політехнічної школи 1888–1989 навчального року.

У 1880–1888 рр. у Львові професор Зброжек і асистент Северин Відт створили мережу нівелірних ходів. Відлік висот створеної мережі вівся від репера, що перебував у стіні головного корпусу Політехнічної школи.

У 1894 р. кафедру очолив професор Северин Відт, який згодом став ректором Вищої політехнічної школи. Напередодні Першої світової війни завідувачем кафедри обрали професора Каспара Вайгеля, якому в 1909р., як першому геодезисту Вищої політехнічної школи було присвоєно вчене звання доктора технічних наук.

У 1921 р. Вищу політехнічну школу було перетворено у Львівську політехніку. У ній на базі курсів геометрів вперше виникло геодезичне відділення, на якому працівники кафедри геодезії, очолюваної Каспаром Вайгелем, проводили заняття з геодезії, фотограмметрії, ситуаційного рисування, зрівнювальних обчислень та навчальні геодезичні практики. Перший випуск інженерів-геодезистів відбувся у 1921р. Це були перші представники славнозвісної львівської геодезичної школи. Професор Каспар Вайгель був одним із її творців. Асистентів на кафедру приймали з числа випускників геодезичного відділення. Цікавим є той факт, що у 1939 р. асистентом кафедри стала перша в історії кафедри і відділення жінка Лідія Шпунарова. Професора К. Вайгеля обирали деканом факультету водного і шляхового будівництва, а у 1929–1930 рр. – ректором Політехніки. Він брав участь і в роботі міжнародних наукових організацій, був членом постійної комісії Міжнародного союзу геодезії і геофізики, брав участь у його конгресах у Празі (1927 р.) і Стокгольмі (1930 р.). Під час німецької окупації (1941 р.) на Вулецьких горбах було розстріляно велику групу провідних вчених Львова і серед них професора К. Вайгеля.

У 1945 р. кафедра геодезії входить до складу геодезичного факультету, створеного у Львівській політехніці. Її завідувачем призначають доцента Андрія Даниловича Моторного. Він був чудовим лектором і методистом. Особливо потрібно відзначити, що він один з небагатьох, хто весь час читав лекції з геодезії українською мовою. Відсутність української термінології змусила вченого розпочати укладання російсько-українського геодезичного словника, підготовкою якого він займався десятиліттями. На жаль, такий словник видати йому не вдалося. Словник, який значно доповнив доцент В.О. Літинський, вийшов друком у 1993 р.

У 1954 р. А.Д. Моторний організує і керує науковою геодезичною експедицією в районі м. Берегове, Закарпатської області. Ця експедиція, у складі якої були молоді викладачі кафедри А.Л. Островський, Д.І. Масліч, Л.С. Хижак, М.К. Дрок та лаборант Й.В. Лаврецький, мала особливе значення у житті усього факультету. Від неї почали досліджувати вплив атмосфери на точність геодезичних вимірів.

У 1966 р. спільним рішенням колишніх Міністерства геології СРСР та Міністерства освіти Української РСР було створено першу на геодезичному факультеті галузеву лабораторію з вивчення атмосферних впливів на астрономо-геодезичні вимірювання. Першим науковим керівником лабораторії став проф. М.К. Мигаль. У 1975 р. проф. М.К. Мигаль передав наукове керівництво галузеву лабораторію проф. А.Л. Островському. За матеріалами дослідження рефракції, виконаних лабораторією, опубліковано сотні наукових статей, декілька монографій, одержані десятки авторських свідоцтв, захищено 8 докторських (А.Л.Островський, П.В.Павлів, Б.М.Джуман, П.Г. Черняга, Ф.Д.Заблоцький, А.С.Суюнов, О.І.Мороз, К.Р. Третяк) та близько 40 кандидатських дисертацій. Отже, була створена визнана в світі школа рефракції.

З 1977 по 1993 роки професор А.Л. Островський очолював кафедру геодезії Львівської політехніки. За 60 років наукової діяльності він опублікував понад 200 наукових праць, підручник “Геодезичне приладознавство”, 6 монографій. У 2006 р. за його редакцією вийшов перший в Україні фундаментальний підручник “Геодезія” (частина II).

Кафедра геодезії досягла також значних успіхів у розробленні методів та засобів геодезичного забезпечення монтажу та моніторингу великогабаритного технологічного обладнання під керівництвом проф. Т.Г. Шевченка.

Сьогодні на кафедрі працюють три доктори та п'ять кандидатів наук. Працівники кафедри геодезії здійснюють підготовку спеціалістів у трьох інститутах Львівської політехніки, читають курси лекцій з дисциплін “Топографія”, “Геодезія”, “Топографічне креслення”, “Інженерна геодезія”, “Геодезичні прилади”, “Основи геодезії”.

За останні роки на кафедрі геодезії придбали багато електронних та лазерних геодезичних приладів. Адже на другому курсі інституту геодезії заняття зі студентами проводять переважно з електронними тахеометрами та електронними і лазерними нівелірами. У зв'язку з цим викладачі кафедри виконали значну роботу з підготовки та видання методичного забезпечення для виконання лабораторних робіт для курсів “Геодезія” та “Топографія”.

Плідною є також видавнича діяльність кафедри. У 2007 р. вийшов друком підручник “Геодезія”(ч.ІІ) для студентів базового напрямку 6.0709 “Геодезія, картографія та землеустрій” за загальною редакцією проф. А.Л. Островського (автори: О.І. Мороз, А.І. Островський, В.Л. Гарнавський). У цей період вийшов друком навчальний посібник “Геодезичні прилади” (Практикум) за загальною редакцією проф. Т.Г. Шевченка (автори: І.С. Тревого, Т.Г. Шевченко, О.І. Мороз), що став завершальною книгою циклу “Геодезичні прилади” підручника та двох посібників. Такі посібники та підручники в Україні видають вперше. Подано до друку підручник “Геодезія” (ч. I) (Топографія), який заплановано видати до початку нового навчального року.

Активною є винахідницька діяльність кафедри, яку очолює Заслужений винахідник України проф. Т.Г. Шевченко. За останні п'ять років одержано 17 патентів.

Кафедра має великі наукові досягнення. За 2006–2011 рр. на кафедрі опубліковано 126 наукових статей. Працівники кафедри беруть активну участь у наукових конференціях. Організовано та проведено чотири наукові експедиції. Одна із них – повторне нівелювання першої львівської нівелірної мережі, виконаної Доменіком Зброжеком. Про цей факт уже згадувалось у статті. На фасаді головного корпусу Львівської політехніки було урочисто відкрито пам'ятну

дошку, присвячену закріпленню в стіні головного корпусу вихідного висотного репера першої нівелірної мережі м. Львова, що була виконана у 1880р.

Велику працю професорсько-викладацького складу кафедри гідно оцінено. Проф. І.С. Тревого одержав звання “Заслужений працівник освіти України”, проф. Т.Г. Шевченко – “Заслужений винахідник України”, проф. О.І. Мороз – “Заслужений діяч науки і техніки України”, доцент В.О. Літинський має звання “Почесний геодезист України”, доцент З.Р. Тартачинська – “Почесний землевпорядник України”.

Доцент І.Ф. Гарасимчук, старші викладачі Н.П. Ярема, І.Я. Покотило, Ю.Г. Кордуба, С.П. Ямелинець, асистенти О.Д. Приступа, А.Й. Віват, О.В. Кіселик, В.Л. Тарнавський, М.С. Куций гідно продовжують найкращі традиції своїх попередників у науковій та педагогічній роботі.

За час існування кафедри підготовлено та захищено 54 докторські та кандидатські дисертації, опубліковано 26 монографій та підручників та понад 800 наукових статей.

Кафедра геодезії є опорною для геодезичних кафедр західного регіону. А для студентів вона стає за час навчання рідною і улюбленою, бо там вчать їх не тільки самої геодезії, але і любові до неї.

То ж вітаємо колектив кафедри геодезії з 140-річним ювілеєм! Творчих успіхів та нових здобутків усім нам!

Лубенець Л.С., Мороз О.І. Про науковий, навчальний та історичний розвиток найстарішої в Україні кафедри геодезії // Геодезія, картографія і аерофотознімання. – Львів, 2006. – Вип. 67. – С. 18–20.